

ВИСВІТЛЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МАСМЕДІА З ПОГЛЯДУ ЕКОЛІНГВІСТИКИ

Анотація. Статтю присвячено висвітленню міграційних процесів у масмедіа Німеччини та Швейцарії з погляду еколінгвістики. Розглянуто особливості використання лексичних і стилістичних засобів у формуванні дискурсу міграції та їхній вплив на суспільне сприйняття цього явища. Зокрема, досліджено, як використання метафоричних конструкцій, фреймування та стратегічний добір лексики може сприяти створенню поляризованого або ж толерантного дискурсу щодо мігрантів у європейських масмедіа.

Дослідження базується на методах критичного дискурс-аналізу, когнітивної лінгвістики та контент-аналізу. Увагу зосереджено на 100 мікроконтекстах, відібраних із провідних німецькомовних видань, які охоплюють публікації за 2020–2025 роки. Для забезпечення репрезентативності дослідження були відібрані видання, що представляють різні типи журналістських форматів, цільових аудиторій і медійних стратегій.

Виявлено значні відмінності у підходах до репрезентації міграції. Німецькі таблоїди характеризуються вживанням метафор, що підсилюють образ міграції як загрози, зокрема використанням термінів, які відображають ідею масовості та неконтрольованості цього явища, що може викликати негативні асоціації. Водночас швейцарські медіа частіше використовують номінації, що підкреслюють гуманітарний аспект міграції та сприяють формуванню більш нейтрального або співчутливого дискурсу.

Результати дослідження демонструють, що засоби масової інформації не лише відображають реальність, а й активно конструюють її через механізми фреймінгу та вибір конкретних мовних засобів. Виявлені особливості медіадискурсу, присвяченого темі міграції, підкреслюють важливість подальших досліджень у межах еколінгвістики, що дозволить оцінити довготривалий вплив дискурсивних стратегій на суспільну думку та політичні рішення щодо міграційної політики. Подальші дослідження можуть включати кількісний аналіз використання ключових термінів і метафор у медійному дискурсі, а також соціолінгвістичний аналіз реакцій аудиторії на матеріали, присвячені міграційним процесам, в онлайн-просторі.

Ключові слова: еколінгвістика, медіа-дискурс, міграція, стилістичні засоби, метафора, семантика.

Сучасні комунікаційні технології докорінно змінили способи сприйняття та пізнання навколишнього світу. Медіа формують контекст економічного, політичного, соціального й духовного життя, оскільки будь-яка ідея чи проблема, що потрапляє в інформаційний простір, набуває публічності. Засоби масової інформації не лише впливають на громадську думку, визначаючи суспільне сприйняття соціально-економічних і політичних процесів, зокрема міграційних, а й активно конструюють дискурс, задаючи рамки обговорення та формуючи домінантні наративи [1, с. 34].

У контексті висвітлення міграційних процесів мовні практики в медіа здатні або підтримувати екологічно й соціально орієнтований підхід, або формувати поляризуєний дискурс, наприклад, А. Стіббе вказує на те, що через використання певних метафор і епітетів медіа можуть конструювати уявлення про «загрозу» або «гуманність» міграції [2, с. 113].

У статті «Der Spiegel» від 1 листопада 2023 року під заголовком «Mexiko: Flüchtlingstreck marschiert in Richtung USA» використовується лексема нім. *Flüchtlingstreck* («караван біженців») для опису групи мігрантів, що рухаються через Мексику до США. Цей вираз створює образ великої маси людей, що організовано пересуваються, і може сприйматися як нейтральний або навіть співчутливий опис ситуації.

Швейцарське видання «Blick» від 15 серпня 2021 року містить публікацію під заголовком «Krawalle in Asylunterkunft: Schutzsuchende randalieren», у якій йдеться про заворушення в центрі для шукачів притулку, а саме: «Mehrere Schutzsuchende haben in der Nacht zum Sonntag in einer Asylunterkunft randaliert und erheblichen Sachschaden verursacht.» (Кілька осіб, які шукають захисту, в ніч на неділю влаштували безлад у центрі для біженців і завдали значних матеріальних збитків).

У цьому реченні нейтральна лексема нім. *Schutzsuchende* шляхом поєднання з дієсловом нім. *randalieren* («вчиняти безлад, влаштовувати заворушення, буянити») використовується в контексті негативної поведінки, що відповідно формує негативне сприйняття цих осіб у читачів. Цей приклад демонструє, як навіть нейтральний термін може набувати негативного забарвлення залежно від контексту, в якому він використовується.

Проблема міграції привертає увагу вітчизняних науковців, зокрема, це представлено в дослідженнях О. Ровенчака та В. Володько, які провели порівняльний контент-аналіз українських видань щодо висвітлення питань міжнародної міграції та місця України в цих процесах [3]; П. Безуглого, який розглядає теоретичні основи вивчення міграційних процесів у контексті державної політики, аналізуючи динаміку, масштаби та інтенсивність міграції [4]; Н. Сенчило, яка досліджує міграційні процеси та лінгвістичні особливості їх відображення в українських медіа, аналізуючи також відповідні дискурсивні практики [5]. Такі вчені як В. Бенч, Г. Зіммерер, Б. Сольтез та Д. Чермакова займалися питанням висвітлення теми міграції в ЗМІ та публічному дискурсі, аналізуючи, як медіа репрезентують мігрантів та міграційні процеси [6; 7; 8; 9]. Ф. Вітюгін, С. Лі, Г. Пааккі, А. Чижикова, Н. Савхні у спільному дослідженні «Unraveling Code-Mixing Patterns in Migration Discourse: Automated Detection and Analysis of Online Conversations on Reddit» аналізували використання змішаного коду в дискурсі про міграцію на платформах соціальних медіа, таких як Reddit,

та розробили методи автоматичного виявлення та аналізу таких мовних явищ у онлайн-спілкуванні [10].

Мета цього дослідження: зіставити мовне висвітлення міграційних процесів у медіа Швейцарії та Німеччини та дослідити еколінгвістичні особливості медійного дискурсу. Зокрема у фокусі уваги перебувають стилістичні особливості використання лексики з метою створення етично коректного, нейтрального контексту чи контексту з ознаками маніпулювання суспільною думкою, з метою її поляризації.

У цьому дослідженні застосовано еколінгвістичний аналіз, поєднано методи критичного дискурс-аналізу (CDA) та когнітивної лінгвістики. Методологічною базою дослідження слугують концепція дискурсивного конструювання реальності та теорія фреймінгу, що дозволяють визначити способи репрезентації міграційних процесів у медіа [1; 11]. Дослідження ґрунтується також на якісному контент-аналізі, який передбачає систематичне вивчення мовного матеріалу з метою виявлення стилістичних та дискурсивних стратегій [12].

Для аналізу було відібрано 100 мікроконтекстів із провідних швейцарських та німецьких медіа (Neue Zürcher Zeitung, Blick, 20 Minuten, Tages-Anzeiger, Süddeutsche Zeitung, Die Welt, Bild, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Die Tageszeitung), які охоплюють період останніх п'яти років (2020 – 2025).

За допомогою контент-аналізу дібраних публікацій визначено основні мовні засоби репрезентації міграції у німецькомовному інформаційному просторі. Концептуальний аналіз дозволив окреслити домінантні моделі метафоризації, за допомогою яких масмедіа формують сприйняття міграційної політики та мігрантів у суспільній свідомості. Компонентний аналіз допоміг простежити семантичні особливості лексики, що використовується для побудови цих метафоричних моделей.

Оскільки дослідження застосовує міждисциплінарний підхід, залучено здобутки еколінгвістики та медіаекології для оцінки впливу виявлених метафоричних конструкцій на формування мовної екології медійного дискурсу. Це дозволяє визначити роль дискурсивних стратегій у гармонізації масмедійного простору та окреслити актуальні виклики, пов'язані з розвитком еколінгвістичної свідомості читачів і журналістів у контексті висвітлення міграційної тематики.

Для забезпечення репрезентативності дослідження були відібрані видання, що представляють різні типи журналістських форматів, цільових аудиторій і медійних стратегій. Умовно їх можна поділити на три категорії:

1. Якісна преса (Frankfurter Allgemeine Zeitung, Neue Zürcher Zeitung, Süddeutsche Zeitung, Die Welt), яка пропонує аналітичний підхід, глибокий контент та є впливовою в експертних і політичних колах. Ці видання аналізують питання міграції через економічну, соціальну та політичну призму, подаючи дані у формі глибоких досліджень та коментарів експертів.

2. Табловіди та масові видання (Bild, Blick, 20 Minuten), які орієнтовані на широку аудиторію, використовують більш емоційно забарвлену лексику та відіграють ключову роль у формуванні суспільних настроїв. Вони часто працюють з короткими, насиченими заголовками, які впливають на емоційне сприйняття міграційної проблематики.

3. Ліво-ліберальні видання (Die Tageszeitung, Tages-Anzeiger), що демонструють критичний підхід до політики щодо мігрантів і висвітлюють соціальні аспекти імміграції,

підкреслюючи права людини, рівність та необхідність інтеграційних заходів.

Включення цих категорій видань дозволяє порівняти тональність, стилістичні засоби та дискурсивні особливості у висвітленні міграційних процесів у медіа з різними редакційними підходами. Це дає змогу отримати об'єктивну картину, яка враховує як елітний політичний дискурс, так і риторику широкого загалу щодо міграції.

Мовні практики в медіа відіграють критичну роль у формуванні суспільних уявлень про соціальні явища, включно з міграційними процесами. Еколінгвістичний підхід акцентує увагу на важливості гармонії у мові медіа, яка може впливати на формування більш інклюзивного й екологічно відповідального суспільства [13]. Аналізуючи медіа-дискурс, дослідники звертають увагу на те, як мова сприяє встановленню зв'язків між міграцією, культурними цінностями та екологічною свідомістю. У цьому контексті важливо створювати такі дискурсивні практики, які сприяють інтеграції, соціальній стабільності та екологічній етиці, що є одними з ключових принципів еколінгвістичного підходу [13]. У медіа-дискурсі це означає аналіз того, як мова формує уявлення про інтеграцію чи виключення, конфлікт чи співпрацю, взаємодію чи ізоляцію.

Крім того, еколінгвістичний підхід передбачає не лише опис, а й критичний аналіз дискурсу, що дозволяє визначити ідеологічні механізми, які стоять за вибором певних мовних засобів. Згідно з Р. Водак та М. Мейер, мова є інструментом конструювання соціальної реальності, і в цьому контексті медіа можуть слугувати не тільки як ретранслятори, але й як активні учасники створення ідеологічних схем [14, с. 78]. Висвітлення міграції через еколінгвістичну призму дозволяє виявити, як такі схеми сприяють соціальній та екологічній відповідальності чи, навпаки, підтримують конфліктні наративи.

Як зазначає А. Стіббе, «зміна мовних практик є ключем до створення більш гармонійного суспільства» [2, с. 103]. Ця ідея підтверджує значення еколінгвістики не лише як наукового напрямку, але й як інструменту для вирішення соціальних проблем.

Масмедіа активно впливають на формування уявлень про міграцію, використовуючи теорії фреймінгу та agenda-setting. Фреймінг (framing) відображає спосіб, у який медіа «рамкують» події, підкреслюючи певні аспекти проблеми та ігноруючи інші. Agenda-setting (формування порядку денного) у медіа сприяє визначенню важливих соціальних питань.

У німецькому виданні «Der Spiegel» висвітлення теми міграції часто супроводжується драматичними заголовками: «*Flüchtlingskrise spaltet Europa*» («Криза біженців розколює Європу») [15]. Цей заголовок підсилює уявлення про міграцію як джерело конфліктів у суспільстві та політиці.

«Neue Zürcher Zeitung» представляє міграцію через ракурс виклику для соціальних структур: «*Migrantenströme: Europas Systeme am Limit*» («Міграційні потоки: системи Європи на межі можливостей») [16]. Тут наголос робиться на проблемах перевантаження соціальних систем, що формує негативне сприйняття міграції.

Швейцарське видання «Tages-Anzeiger» регулярно висвітлює тему інтеграції мігрантів: «*Integration von Migranten: Wie viel kostet es?*» («Інтеграція мігрантів: скільки це коштує?») [17]. Такий підхід впливає на суспільну дискусію, часто зосереджуючи увагу на економічних аспектах міграції.

У німецькому контексті «Frankfurter Allgemeine Zeitung» акцентує увагу на політичних рішеннях: «*Asylpolitik: Deutschland und die europäische Verantwortung*» («Політика притулку: Німеччина та європейська відповідальність») [18]. Це показує, як медіа використовують agenda-setting для просування ідеї про потребу колективної відповідальності.

Мова масмедіа у темі міграції має низку характерних особливостей, які впливають на формування громадської думки:

- Емоційна забарвленість: у багатьох випадках медіа використовують експресивну лексику. Наприклад, у статті «Bild»: «*Flüchtlingswelle überschwemmt Deutschland*» («Хвиля біженців заливає Німеччину») [19]. Тут метафора «хвиля» створює образ неконтрольованого процесу, що викликає тривогу в аудиторії.

- Стереотипізація: деякі медіа спрощують образ мігрантів, використовуючи негативні штампи. У швейцарському виданні «20 Minuten»: «*Sozialmissbrauch durch Migranten: Wer zahlt die Rechnung?*» («Зловживання соціальною допомогою мігрантами: хто заплатить за це?») [20]. Ця фраза підсилює уявлення про мігрантів як тягар для системи соціального забезпечення.

- Метафоричність. У німецькому виданні «Die Welt» у статтях про міграцію зустрічаються метафори, які формують сприйняття аудиторії, наприклад: «*Der Flüchtlingsstrom: Wie Deutschland damit umgehen soll*» («Потік біженців: як Німеччина має із цим впоратися») [21]. Нейтральна за своєю семантикою лексема «*Strom*» у складі композита «*Flüchtlingsstrom*», дозволяє створити яскраву метафору, що підкреслює масовість та неконтрольованість явища міграції, формуючи в читачів негативне уявлення про нього.

- Політична риторика (моральний імператив), наприклад: «*Darin heißt es etwa: „Um Menschen vor noch mehr traumatischen Erfahrungen und den damit einhergehenden psychischen Belastungen zu schützen, müssen sichere Fluchtwege geschaffen werden.“ Deutschland soll dafür die Auslandsvertretungen personell „dringend ausweiten“ und „zivile Seenotrettung“ besser finanzieren, um die Menschen zu uns bringen zu können.*» («У ньому йдеться, зокрема: «Щоб захистити людей від ще більш травматичних переживань і пов'язаних із цим психічних навантажень, необхідно створити безпечні шляхи втечі». Німеччина повинна для цього «терміново розширити» персонал у закордонних представництвах та «краще фінансувати» цивільні рятувальні операції на морі, щоб мати змогу привозити людей до нас.») [19]. Через використання таких слів, як «*schützen*» («захистити»), «*traumatische Erfahrungen*» («травматичні переживання»), «*psychische Belastungen*» («психічні навантаження»), формується відчуття морального обов'язку допомогти.

Отже, при висвітленні міграційних процесів у масмедіа Німеччини та Швейцарії основний акцент робиться на вплив імміграції на ринок праці, соціальні витрати та державну політику. А також увага акцентується на соціальних конфліктах, культурній адаптації та політичних дебатах навколо міграції.

Аналіз стилістичних засобів показав, що метафори відіграють ключову роль у формуванні суспільного сприйняття міграції. Німецькі таблoїди використовують вирази на кшталт «*Flüchtlingswelle*» (хвиля біженців) та «*Flüchtlingsstrom*» (потік біженців), що може створювати відчуття загрози та масовості міграції. Водночас у швейцарській пресі частіше зустрічається термін «*Schutzsuchende*» («ті, хто шукають захисту»), який акцентує увагу на гуманітарному аспекті міграції.

Фреймінг та agenda-setting також мають важливий вплив на громадську думку. Швейцарські медіа формують уявлення

про міграцію як явище, що потребує ефективного державного регулювання. Німецькі медіа здебільшого підкреслюють інтеграційні виклики та потенційні загрози для соціальної стабільності.

Отримані результати демонструють відмінності у висвітленні міграційних процесів у швейцарських та німецьких медіа, однак для поглиблення аналізу доцільно проаналізувати частотність використання ключових термінів та метафор у медіа-дискурсі та визначити співвідношення позитивних, нейтральних та негативних оцінок міграції у різних виданнях. Це дозволить більш комплексно оцінити роль ЗМІ у формуванні уявлень про міграційні процеси.

Література:

1. Fairclough N. *Analysing Discourse : Textual Analysis for Social Research*. London : Routledge, 2003. 270 p.
2. Stibbe A. *Ecolinguistics : Language, Ecology and the Stories We Live By*. London : Routledge, 2015. 260 p.
3. Ровенчак О.А., Володько В.В. Міжнародна міграція : теорія та практика : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 412 с.
4. Безуглий П.Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів / П.Г. Безуглий. Політичне життя. 2018. № 1. С. 5–13.
5. Сенчило Н. Повідомлення про міграцію та переселенців у інтернет-ЗМІ : особливості мас-медійного дискурсу. Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. 2018. № 38. С. 31–36.
6. Bench V. Media Representation of Migrants and Its Impact on Public Perception. *Journal of Communication Studies*. 2018. Vol. 12, No. 3. P. 45–60.
7. Zimmerer G. *Framing Migration : An Analysis of Media Discourse*. Media, Culture & Society. 2019. Vol. 41, No. 5. P. 631–648.
8. Soltész B. Migrants in the Media : Representation and Public Opinion. *Central European Journal of Communication*. 2020. Vol. 13, No. 1. P. 77–92.
9. Čermáková D. Discourse Analysis of Migration in Czech Media. *Discourse & Society*. 2021. Vol. 32, No. 2. P. 215–232.
10. Вітюгін Ф., Лі С., Пааккі Г., Чижикова А., Савхні Н. *Unraveling Code-Mixing Patterns in Migration Discourse : Automated Detection and Analysis of Online Conversations on Reddit*. 2024.
11. Lakoff G. *Don't Think of an Elephant! : Know Your Values and Frame the Debate*. White River Junction, VT : Chelsea Green Publishing, 2004. 144 p.
12. Кріппендорф К. Контент-аналіз : Вступ до методології. Київ : Видавництво «Основи», 2018. 440 с.
13. Філл А. Еколінгвістика : стан та перспективи. Мова та екологія : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. С. 15–28.
14. Wodak R., Meyer M. (Eds.). *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2nd ed. London : Sage, 2009.
15. Der Spiegel : веб-сайт. URL : <https://www.spiegel.de/> (дата звернення: 08.01.2025).
16. Neue Zürcher Zeitung : веб-сайт. URL : <https://www.nzz.ch/> (дата звернення: 08.01.2025).
17. Tages-Anzeiger : веб-сайт. URL : <https://www.tagesanzeiger.ch/> (дата звернення: 08.01.2025).
18. Frankfurter Allgemeine Zeitung : веб-сайт. URL : <https://www.faz.net/aktuell/> (дата звернення: 08.01.2025).
19. Bild. [Електронний ресурс] : веб-сайт. URL : <https://www.bild.de/> (дата звернення: 08.01.2025).
20. Minuten : веб-сайт. URL : <https://www.20min.ch/> (дата звернення: 08.01.2025).
21. Die Welt : веб-сайт. URL : <https://www.welt.de/> (дата звернення: 08.01.2025).

Khant G. Media Coverage of Migration Processes from the Perspective of Ecolinguistics

Summary. The article examines the coverage of migration processes in the media of Germany and Switzerland from the perspective of ecolinguistics. The study explores the use of lexical and stylistic devices in shaping migration discourse and their impact on public perception of this phenomenon. Specifically, it investigates how the use of metaphorical constructions, framing, and strategic lexical choices can contribute to the formation of either a polarized or tolerant discourse on migrants in European mass media.

The research is based on methods of critical discourse analysis, cognitive linguistics, and content analysis. The study focuses on 100 micro-contexts selected from leading German-language media outlets covering publications from 2020 to 2025. To ensure the representativeness of the study, media outlets representing different journalistic formats, target audiences, and media strategies were selected.

Significant differences in approaches to migration representation were identified. German tabloids tend to employ metaphors that reinforce the image of migration as a threat,

particularly through the use of terms that emphasize the mass nature and uncontrollability of this phenomenon, potentially evoking negative associations. In contrast, Swiss media more frequently use nominations that highlight the humanitarian aspect of migration, contributing to a more neutral or empathetic discourse.

The findings demonstrate that mass media not only reflect reality but also actively construct it through framing mechanisms and the deliberate selection of linguistic tools. The identified features of migration-related media discourse underscore the importance of further research in ecolinguistics, allowing for the assessment of the long-term impact of discursive strategies on public opinion and political decisions regarding migration policy. Future research may include a quantitative analysis of the use of key terms and metaphors in media discourse, as well as a sociolinguistic analysis of audience reactions to migration-related materials in online spaces.

Key words: ecolinguistics, media discourse, migration, stylistic devices, metaphor, semantics.